

Nr 859

Av herr **Larfors m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 5, med förslag till allmän arbetstidslag, m. m.

(Lika lydande med motion nr 1013 i Andra kammaren)

Vid riksdagens behandling år 1965 av Kungl. Maj:ts proposition nr 60 angående reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m.m. aktualiserades bl. a. frågan om förhandlings- och avtalsrättens omfattning. I propositionen föreslogs i detta hänseende bl. a. att frågor om arbetstidens förläggning skulle undantas från det avtalsfria området. I flera motioner yrkades att rätten till avtal skulle vidgas och bl. a. omfatta frågor om arbetstidens förläggning i likhet med frågan om arbetstidens längd. Riksdagen beslöt emellertid att mot utskottsutlåtandet bifalla propositionen i vad den avsåg berörda lagrum (statstjänstemannalagen § 3 och kommunaltjänstemannalagen § 2). Enligt båda lagarna gäller således att förhandlingar och avtal är förbjudna i sådana frågor.

De allmänna omständigheter som talar för avtalsfrihet i dessa arbetstidsfrågor kan sammanfattningsvis redovisas enligt följande.

1. Den fr.o. m. år 1966 gällande förhandlingsrätten för offentliga tjänstemän grundar sig på samma principer och regler som gäller för andra arbetstagare enligt 1936 års lag om förenings- och förhandlingsrätt och som genom reformen utsträcktes att även gälla för dessa tjänstemän med ämbetsansvar. Huvudprincipen är en helt fri rätt för arbetsmarknadsparterna att förhandla och träffa avtal om anställningsvillkoren. De begränsningar som av arbetsgivarhänsyn i vissa fall kan vara motiverade bör — såsom på den privata arbetsmarknaden — göras genom kollektivavtal mellan parterna.

2. Frågor om arbetstidens förläggning sammanhänger så nära med frågor om arbetstidens längd och övriga löne- och anställningsvillkor, varom de offentliganställda tjänstemännen äger förhandla och träffa avtal, att det är orimligt att detta ämne skall vara föremål för arbetsgivarens ensidiga bestämmande. Tillämpningen av detta avtalsförbud har också visat sig vara förenad med stora svårigheter från såväl principiella som praktiska synpunkter.

3. Det förhållandet att den offentliga verksamheten ofta har karaktären av kontinuerlig serviceverksamhet utgör icke i och för sig ett avgörande skäl för att arbetsgivaren ensidigt skall bestämma om alla frågor angående arbetstidens förläggning. Även stora delar av den privata arbetsmarknaden

har serviceuppgifter, och där har inga olägenheter uppkommit till följd av avtalsfriheten.

4. Avtalsrätt beträffande arbetstidens förläggning gäller sedan gammalt för de övriga stora arbetstagargrupperna hos stat och kommun trots att många av dessa arbetstagare får arbeta i samma serviceverksamhet som tjänstemännen.

En helt ny situation i förhållande till läget 1965 föreligger nu i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 5 år 1970 med förslag till en allmän arbetstidslag* enligt vilken arbetstidslagstiftningen skall utsträckas att omfatta alla arbetstagare och då även de offentliga tjänstemännen.

Lagförslaget innebär bl. a. att undantag från lagens bestämmelser i olika avseenden skall kunna ske genom kollektivavtal. Ett genomgående drag i lagförslaget är att arbetstidslagen och kollektivavtal tillsammans skall utgöra de instrument varigenom arbetstidsfrågorna regleras. Lagförslaget grundar sig i allt väsentligt på ett förslag från 1963 års arbetstidskommitté. I sina remissyttranden över kommitténs betänkande har löntagarorganisationerna LO och TCO aktualiserat frågan om avtalsfrihet på den offentliga tjänstemannasektorn i fråga om arbetstidens förläggning. LO kritiserar ett uttalande av kommittén att förbudet mot avtal för de berörda tjänstemännen ändå inte skulle hindra att avtal enligt praxis kan ingås om arbetstidens förläggning. Kommittén ansåg att den föreslagna dispositiviteten i arbetstidslagen borde kunna utnyttjas utan hinder av gällande begränsningar i avtalsrätten. LO framhåller att uttalandet lika gärna kan tas till intäkt för att sistnämnda lagstiftning ändras och anser att det med hänsyn till den oklarhet som råder är »nödvändigt, att statsmakterna avlägsnar den omnämnda begränsningen genom att ändra stats- och kommunaltjänstemannalagarna så att de klart uttalar rätten att reglera arbetstidsfrågorna genom kollektivavtal». TCO anser att kommitténs uttalanden inte utgör någon acceptabel lösning utan påyrkar bestämt »att gällande förhandlingsrättsbestämmelser snarast möjligt omprövas och att detta senast sker i direkt anslutning till den nya arbetstidslagens ikraftträdande». Organisationen anför i fortsättningen följande: »Det är i hög grad otillfredsställande att den formella möjligheten att träffa kollektivavtal om vitala arbetstidsfrågor och möjligheten att utan inskränkning kunna utnyttja den nya arbetstidslagens dispositivitetsregler skall vara beroende av en av staten såsom avtalspart medgiven 'tolkning' av statstjänstemannalagen. Det bör samtidigt konstateras att den av kommittén åberopade praxisen på det statliga området inte gäller det kommunala området, där arbetsgivarna uttryckligen motsatt sig en vid tolkning av gällande bestämmelser.»

I proposition nr 5 (s. 131) ansluter sig departementschefen emellertid till arbetstidskommitténs uttalande om att dispositiviteten kan utnyttjas fullt ut, utan hinder av stats- och kommunaltjänstemannalagarnas begränsningar i avtalsrätten.

I anslutning härtill vill vi emellertid understryka de synpunkter och krav som löntagarorganisationerna framfört. Med hänsyn härtill och på grundval av erfarenheterna från tillämpningen av avtalsförbudet under de år som denna förhandlingslagstiftning varit gällande samt slutligen av hänsyn till den jämställdhet mellan olika arbetstagargrupper som ytterligare markeras genom tillkomsten av en gemensam allmän arbetstidslag anser vi det nu vara ofrånkomligt med en sådan ändring i stats- och kommunaltjänstemannalagarna att olikheterna i fråga om förhandlings- och avtalsrätt på arbetstidens område elimineras. Härtill kommer att den nya arbetstidslagens dispositiva natur och praktiska tillämpning måste anses förutsätta att gällande inskränkningar i här ovan angivna avseenden upphäves.

Under hänvisning till det anförda föreslås,

att riksdagen för sin del måtte besluta

1) att statstjänstemannalagen 3 § andra stycket erhåller följande lydelse:

»Avtal må ej träffas om

a) inrättande eller indragning av tjänst eller tjänsteorganisationens utformning i övrigt;

b) myndighets arbetsuppgifter, ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten eller rätt till annan ledighet än semester;

c) anställnings- eller arbetsvillkor som regleras i denna lag eller i författning vartill lagen hänvisar eller enligt lagen tillhör Konungens, riksdagens eller myndighets beslutanderätt.»

2) att kommunaltjänstemannalagen 2 § andra stycket erhåller följande lydelse:

»Avtal må ej träffas om

a) inrättande eller indragning av tjänst eller tjänsteorganisationens utformning i övrigt;

b) myndighets eller inrättnings arbetsuppgifter, ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten eller inrättningen eller rätt till annan ledighet än semester;

c) anställningsvillkor som regleras i lag eller annan författning och angår tjänstetillsättning, disciplinär bestraffning eller anställnings upphörande.»

3) att lagändringen skall träda i kraft den 1 januari 1971.

Stockholm den 28 januari 1970

Tage Larfors (s)

H. Bertil Lidgard (m)

G. Richardson (fp)

Ivan Swanström (cp)